

Літературна подія

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО ТОМУ “ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ”

27 січня ц. р. у приміщенні Національної спілки письменників України (Київ) відбулася презентація 4-го тому “Історії української літератури” – “Тарас Шевченко”. Автор цієї книжки відомий літературознавець і критик, академік НАН України Іван Дзюба. Презентація відбувалася на засіданні творчого об’єднання літературних критиків НСПУ. Вів засідання доктор філологічних наук, професор, голова творчого об’єднання літературних критиків Київської організації НСПУ *Михайло Наєнко*. У вступному слові він розглянув репрезентований том у контексті попередніх синтетичних курсів “Історії української літератури”, зазначивши, що вперше серед подібних вітчизняних спроб ми маємо окремих томів, присвячених одному письменникові. Тут подане нове прочитання доробку автора під кутом зору проблемності. Дослідник, наголосив доповідач, приділив увагу визначальним питанням спадщини Шевченка. Творчість митця розглянуто в європейському, а певною мірою й у світовому контексті. У праці залучено дослідження, які в добу тоталітаризму на материковій Україні відкидалися. Ідеться про праці таких дослідників і популяризаторів класика, як П. Куліш, М. Чалий, О. Кониський, С. Єфремов, П. Зайцев, Д. Чижевський. Усі ці імена фігурують у томі, автор інколи дискутує з попередниками, але здебільшого залишає ніші для подальшого діалогу.

У репрезентованому томі подано аналіз різних творів Шевченка, але водночас маємо й розділи, яких бракувало в попередніх синтетичних студіях: “Гуманістичні засади Шевченкового світогляду”, “Етос і патос Шевченка” з підрозділами, назви яких закликають до дискусії: “Шевченко – міфотворець?”, “Пророк? “Апостол правди і науки?”. Розглядаючи всі ці питання, автор не претендує на їх остаточне висвітлення. Для доробку Шевченка, наголосив доповідач, не підходить альтернатива “актуальності – неактуальності”. Художні образи поета про “грязь Москви”, “варшавське сміття”, “московську блекоту” виявилися особливо вагомими в наш час.

Науковий редактор книжки, директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАНУ академік *Микола Жулинський* зазначив, що рішення присвятити окремий том “Історії української літератури” Шевченкові стало закономірним, і саме І. Дзюба як автор монографій про класика був чи не найліпшою кандидатурою для такої місії. Він здійснив унікальну роботу, показавши Шевченка в контексті того часу, зв’язків і впливів доби. Дослідник занурився у становище тодішньої України – проблеми мови, історії, культури, суспільної атмосфери доби. Діяльність Кирило-Мефодіївського братства вписано в контекст європейських революційних рухів, таких як “Молода Італія” та ін. Окремий дослідницький сюжет – взаємини поета зі слов’янофілами, зокрема висвітлення відмінностей між слов’янською ідеєю в Європі і в Російській імперії. Подано ґрунтовний аналіз численних творів поета, зокрема його більших речей, розгляд концептів свободи, волі, долі як домінуючих у творчості Шевченка і значущих для нього й літератури загалом. Маємо знакове дослідження, на яке вплинула і проблематика Інституту літератури (видання Повного зібрання творів митця й Шевченківської енциклопедії). Останні 15-20 років були унікальним етапом розвитку цієї галузі літературознавства. Праця І. Дзюби показує, що ми “на вічному шляху до Шевченка”.

Доктор філологічних наук *Валерія Смілянська* – один із рецензентів тому – зазначила, що праця властива настановою на діалог із читачем. На початку схарактеризовано Шевченкового читача. Автор на прикладі національної спадщини реалізує відому тезу: “Щоб пізнати поета, треба пізнати його край”, і веде нас у Шевченкову Україну. Ця праця засвідчує колосальний рух у напрямку з’ясування історичного контексту творчості поета, зокрема російського і європейського. Увагу до контексту переведено в річище компаративних зіставлень. За формою репрезентований том – це критико-біографічний нарис, а за змістом – усеосяжний твір. Вражає величезна ерудиція автора, зокрема кількість задіяних імен. Текст наскрізь полемічний, сповнений широкої гами дослідницьких переживань, які втягують у свою пульсацію читача. Відчуття спорідненості науковця і письменника можна визначити терміном вчування, що його запропонував В. Дільтей. Цей термін С. Балеї застосовував до Шевченка. У репрезентованій праці маємо герменевтичний аналіз творів. Фрагмент про поему “Кавказ” напрочуд сучасний, це вдала характеристика російського імперіалізму, який нині веде загарбницьку війну на Донбасі, звідки родом, між іншим, і сам автор книжки. Ця праця – “живий організм”, у якому пульсує любов дослідника до поета. В. Смілянська завершила свій виступ словами Шевченка, які наводяться й у книжці “Тарас Шевченко”: “Свою Україну любіть. / Любіть її... Во время люте, / В остатню тяжкую минуту / За неї Господа моліть”.

Кандидат філологічних наук, завідувач відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України *Олександр Боронь* зазначив, що книжка І. Дзюби “Тарас Шевченко.

Життя і творчість” давно стала лідером за кількістю цитувань. Створити таку синтетичну працю – відповідальне завдання, упоратися з яким не кожному під силу. Згадана монографія пройшла успішну апробацію, оскільки виходила двічі (2005 р. і 2008 р.), згодом І. Дзюба пристосував працю до вимог “Історії української літератури”. Він зумів подати цілісний погляд на Шевченка, на основі своїх попередніх студій у широкому культурно-історичному контексті провести типологічні паралелі між творчістю українського митця і численних європейських поетів. Вагоме місце в томі належить авторській інтерпретації світоглядних засад Шевченка, вдумливій інтерпретації окремих творів і мотивів. Наступним дослідникам, що матимуть на меті охопити всю літературну спадщину поета у нерозривній єдності з біографією її творця, так чи так доведеться враховувати плідний досвід І. Дзюби.

Наталія Лебединська (Санкт-Петербург) у своєму виступі зазначила, що без петербурзької інтелігенції не було б, мабуть, Шевченка як культурного феномену. З 2000 р. в Петербурзі відбуваються Шевченківські конференції. Їх відвідало вже близько 700 осіб, видано 14 збірників доповідей науковців. У рамках конференції впорядковують український некрополь. Адже в Петербурзі мешкали такі відомі в історії культури вихідці з України, як літературний критик Семен Венгеров, драматург Микола Хмельницький (нащадок гетьмана). Бібліотека Російської академії наук готує Шевченківський каталог.

На засіданні виступили також *Андрій Нечитайло* – один із редакторів видавництва “Наукова думка”, яке здійснює видання 12-титомної “Історії української літератури”, *Віктор Платонов* – конструктор КБ “Південне”, котрий репрезентував свою книжку про підкорення дніпропетровськими альпіністами Піку Шевченка на Кавказі (“Вершина духовного безсмертя”) і *Броніслав Панасюк* – автор книжки “Український ренесанс у творах Шевченка”.

На презентації були також присутні співробітники відділу шевченкознавства Інституту літератури, поет І. Драч, кінознавець Л. Брюховецька, дочка І. Дзюби доцент Київського університету О. Дзюба, інші відомі філологи, літературні критики і шанувальники творчості Тараса Шевченка та досліджень його творчості.

Отримано 2 лютого 2015 р.

*Олександр Брайко
м. Київ*